

1/2012

KNIŽNÍ ZNÁČKA

SPOLEK SBĚRATELŮ A PŘÁTEL EXLIBRIS

GRAFIKA ZVÍTĚZILA!

(K sedmdesátým narozeninám Karla Demela)

Nedávno jsem opět seděl u akademického malíře a grafika Karla Demela (*28. 2. 1942), popíjeli jsme již tradičně výborný čaj a naše úvahy o životě, umění i duši přerušoval, s radostí dětem vlastní, pětiletý vnuk Max. Nevadil nám, grafik je Maxův dědinek a já jsem na vnoučata zvyklý, rád s nimi špásuju a dozvídám se „domácí tajemství“. Když jsem prozradil, že můj nejmladší vnuk Ondřej je ve škole „darebák“ a rád provádí všelijaké lumpárničky, Max se přidal a prohlásil: „Já jsem taky darebák, nedávno jsem dědínkovi pokreslil hotovou destičku a on se zlobil, tak jsem také darebák, že?“ Děda Demel se smál a přiznal, že vnouček opravdu přikreslil na grafickou desku rybu, ale šla vyretušovat, tak se vlastně nic nestalo. Max už ale přinesl obrázek a řekl: „To jsem dělal sám, tuhle hlavu, a můžeš si ji vzít!“ Poprosil jsem o podpis a v duchu jsem si říkal, že už má Karel nástupce. To je dobře!

Karel Demel, C3+C5, 2010

Ale může někdo docílit kvality umělce, který se vypracoval až k vrcholu dokonalosti? Může někdo nový docílit tak kvalitní grafické zpracování desky, jako to dovede Karel? Snad ano, ale Demel je Demel, jediný, a jeho talent nespočívá jen v tom, že rutinním způsobem přenese kresbu na kovovou desku, vyleptá, udělá nátisky a nechá vytisknout u bratrů Dřímálů. Karel každý grafický list předem důkladně promyslí, žádný detail, žádná zdánlivá maličkost, volba barevných tónů nejsou jen nahodilým dovršením ukončené desky, ale procesem tvoření, přemýšlení, někdy i úzkosti, jestli je výsledek dokonalý, hodný

spatřit obrazně i doopravdy světlo světa. Vážnost, se kterou přistupuje k realizaci jednotlivých listů, je autorovi vlastní. Nikdy nedokáže žádný grafický list ošdit, ošvindlovat, natož odbýt. Proto z jeho ateliéru odcházejí práce nesoucí pečeť vysoké kvality výtvarné a obsahově promyšlené do krajnosti. Myšlenka, nosná myšlenka vycházející z autorovy paměti prozrazuje znalost anatomie (Karel Demel vždy vycházel ze studia lidského těla, přičemž upřednostňoval ženský akt), historie, literatury - převážně poezie, kterou rád ilustruje (posledním, tedy zatím posledním dílem jsou grafické listy k Apollinairovu Pásmu – vydalo nakladatelství KGB 2011) a hlubiny lidské duše, do které se ponořuje a stále hledá odpovědi na smysl života i věčnosti. Hledání a nalézání, hledání a objevování, hledání a uspokojení, pokud cesta k poznání nebyla marná, to je smysl Demelovy grafiky a tvorby vůbec. Daří se mu, jeho smysl pro řád, zodpovědnost a dokonalost jej od studia na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze (ateliér Zdeňka Sklenáře) dovedl až k dnešnímu „magickému realismu“, jak znalecky poznamenal ve své knize České exlibris Slavomil Vencel.

Karel Demel, C3+C5, 2007

Autor rád pracuje v cyklech. Nestačí mu kresebný náčrtek a výsledné exlibris či volná grafika. Objevený námět, myšlenku rozvádí do několika variant, uvažuje v různých velikostech, námět rozvádí až do krajnosti, aby byl spokojen. Tuto dokonalost jsme mohli sledovat při realizaci grafických listů pro nakladatelství Lyra Pragensis či Bonaventura, ale i v tvorbě exlibris určených nám sběratelům (cyklus Samoty), ve variantách exlibris, ve kterých propojil člověka s přítelem psem či v exlibris vycházejících z námětů básní G. A. Apollinaira.

Škoda pro české sběratele, že často vysoce oceněné grafické listy i exlibris z mezinárodních přehlídek jsou pro nás nedostupné, jelikož byly určeny zahraničním sběratelům i nesběratelům. Škoda, ale nezoufejme, člověk nemůže a nemusí mít všechno. Radovat se můžeme i z mála, a já slibuji, že se sběrateli můj nový apollinairovsky laděný list rád vyměním. A potom, vždyť já jsem dostal při poslední návštěvě nejen krásný lístek s nápisem „exlibris – JÁ“, ale k tomu ještě jeden tisk s podpisem „Max“. Co víc si mohu přát? Pokud půjdu ve vhodnou dobu gratulovat, třeba získám i další lístek od vnoučka a budeme si s Karlem znovu vyprávět o životě, lidské duši a zelený čaj možná nahradíme Veltlínským zeleným. A proč grafika zvítězila? No přece proto, že Karel Demel měl být muzikantem, ale stal se tvůrcem takových listů, které nám dělají radost!

Hodně zdaru do další desítky ti už dnes (6. února 2012, kdy má svátek Vanda) přeje Tvůj obdivovatel a přítel

Karel Žižkovský

MŮJ ŽIVOT S JIŘÍM ALTMANNEM ANEB „ŽÁDNÉ PEŘÍČKO“

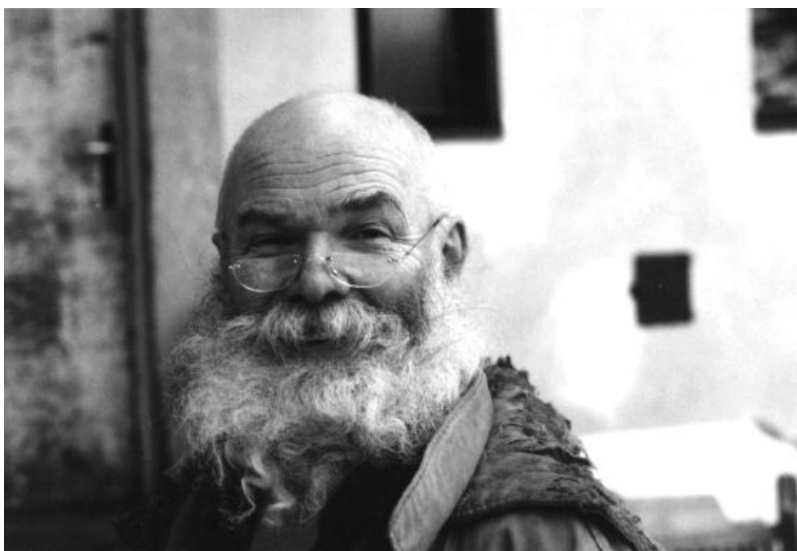
Jiří Altmann oslavil své 70. narozeniny 28. ledna 2012. Jeho exlibris čítají sice od roku 1967 do roku 2008 pouze 14 položek a to většinou pro neseběratele (výjimkou jsou asi 2 exlibris pro F. Vaníčka (1984) a A. Nevečeřala (2008), ale kdo měl v ruce někdy jeho dřevořezy, které sám tiskne na tenkém japanu, jistě poznal, že jde o skutečné grafické skvosty, doplněné výrazným osobitým písmem. Co se týče novoročenek, ty posílá a rozdává prý již od dob studií. Speciálně vytvořené novoročenky pocházejí pouze z let 1970, 1981, 1998 a 2009. Jinak používal jako novoročenky své malé volné grafiky. V Galerii Hollar se těšíme na jeho soubornou výstavu, která začíná 4. dubna 2012. S přáním všeho dobrého přetiskujeme z letošního Bulletinu Klubu přátel Hollaru článek jeho manželky, paní Jany Altmannové, (s jejím souhlasem), protože nikdo jej samozřejmě nezná lépe.

AN

Seznámili jsme se v roce 1967. V hlavě mi začalo blikat varovné světélko: pozor, tenhle chlapík tě buď svou drsnou energií zničí, nebo s ním poletíš do oblak. Vždy jsem obdivovala a stále mne okouzluje kresby a malby, které pod jeho rukou vznikají úžasně lehce. Jeho figurální grafiky a ilustrace nejsou nikdy otrocky popisné. Jeho portréty zachycují nejen podobu, ale také dění v duši portrétovaného. PhDr. Sylva Petrová o něm v roce 1980 píše pro ODEON: „Altmannovy figurální kompozice jsou lapidární, drsné a jejich výrazová exaltace svádí místy k tvarovým zkratkám. Prozrazují tvůrcův romantický vztah k rukodělnosti, zároveň je z nich zřejmé jeho tíhnutí ke kaligrafické arabesce linií a čar.“

Když mne vyzval k tanci a nevypadla jsem mu z náručí, propadla jsem jeho kouzlu. Léтали jsme v oblacích, ale zároveň jsem se trochu bála. Na jaře v roce 1968 jsem podepsala prostřednictvím Pragokonzertu smlouvu s loutkovým divadlem Hohnsteiner Puppentheater v Essenu ve Spolkové republice Německo a Jirka podepsal s Odeonem smlouvu na řadu dřevořezů do knihy básní Françoise Villona.

Do Německa jsem odjela tak trochu se zaječími úmysly 1. srpna 1968. Jiří za mnou přijel za velmi dobrodružných okolností o dvacet devět dní později. Jako absolventovi pražské AVU mu Pragokonzert zprostředkoval dlouhodobou výjezdní doložku, když se pro něj podařilo nalézt zaměstnání v grafickém ateliéru nakladatelství W. Girardet v Essenu. Zde se naučil pro svou další tvorbu spoustu užitečných věcí, mezi jiným i práci s písmem.

Jiří Altmann, foto Ivan Látal

PhDr. Jana Wittlichová o něm v této souvislosti píše: „Tam si ujasnil oba póly své grafiky – tvorbu volnou a ilustrační a jejich vzájemné prolínání. Nosnou konstrukcí Altmannova dřevorezu, jeho hybné plastické formy a vypjatého dramatu, černo-bílých kontrastů, je literární text, sdělovaný však ryzími výtvarnými prostředky v symbolické zkratce a obrazové metafoře cyklů. Sama historická zkušenost dřevorezů je založena na cyklickém vyjadřování a Altmann ji respektuje, protože mu dovolu- je rozvinout příběh v několika rovinách děje a z několika zorných úhlů. Takový je je- ho cyklus k Villonovým básním, k veršům Alexandra Bloka, k Boccacciově Dekame- ronu i baladicky komponovaná řada listů na námět Lidické tragédie.“

Po vpádu „spřátelených vojsk“ musel ODEON změnit ediční plány a Villon, byť už za něj byl honorář vy- placen, nevyšel. V Německu Ji- ří pokračoval, kromě své práce pro nakladatelství, v cyklech volných grafických listů a při- pravoval pro nakladatelství Československý spisovatel dře- voryty na titulní strany Malé edice poezie. Jeho rodiče, žijící v Praze, je do redakce chodili odevzdávat. Kurt Viesel, nakla- datel z bavorského Memminge- nu, tehdy požádal Jiřího o ilu- strace do Boccacciova Dekame- ronu, které on se svou obvyklou razancí vytvořil. Já jsem po ro- ce opustila loutkové divadlo. Ji- ří tehdy velmi „šikovně“ nabou- ral v Německu několik aut. Je- den z poškozených majitelů mi dal nečekaně kontakt na zdejší Vyšší sociálně pedagogickou školu, ve které jsem pak za velmi dobrých podmínek tři roky učila výchovnou dramati- ku. Díky Jiřímu jsem tak náho- dou získala úžasné zaměstnání a báječnou šéfovou, doktorku fi- lologie, která mne zdokonalila v němčině.

V srpnu 1969 jsme se jeli do Prahy vzít a v únoru 1970 se nám v Essenu naro- dil syn Jiří. Když musel Pragokonzert v roce 1972 stáhnout všechny své ovečky ze západního zahraničí, zbývalo buď emigrovat, nebo se vrátit domů. Oba jsme měli v Praze rodiče a byli zvyklí na Prahu s jejími četnými výstavními síněmi a divadly.

Jiří Altmann, X1, 2008

S těžkým srdcem jsme opustili dobré bydlení a lukrativní zaměstnání a vrátili se do Prahy, kde jsme museli začít opět od nuly. Já jsem byla dva roky v angažmá v Divadle Spejbla a Hurvínka, posléze v Ústředním loutkovém divadle. Jiří občas dělal ilustrace a věnoval se hlavně své volné černobílé grafice, která ovšem příliš prodejná nebyla. Ani státní zakázky se příliš nehrnuly, protože nebyl straník. Měli jsme z jednoho divadelního platu dost vysoko do žlabu. V roce 1973 jsme doufali, že se snad občas zableskne na lepší časy, ale zablesklo se jen párkrát. Pro nakladatelství Československý spisovatel dělal ilustrace ke knížce *Poezie Jehana Rictuse*, které podle mého mínění dopadly moc hezky. Pak dostal Jiří od nakladatelství Albatros zakázku na ilustrace pro krásnou knížku R. Parolka *Souboj nad propastí* a od nakladatelství Práce na ilustrace pro knížku F. Ch. Zaunera *Tam nahoře v lese u těch lidí*.

Obchodník Jiří nebyl nikdy, a protože mu energie nechyběla, začal v roce 1974 stavět dům, neboť mu chyběl ateliér. Je to člověk výjimečně manuálně zdatný a rozumí si s jakýmkoli materiálem. Podle rady našeho pana stavitele: „Začněte žumpou, ta vám nepadne“, jsme začali z různých skládek a stržených budov dobývat suť a staré trámy a z nich stavět žumpu a pak dům. Pan stavitel chodil na dozor a říkal: „Mistře, sem by měly chodit stavební průmyslovky na exkurzi!“ Nad každým okením otvorem se totiž skvěly cihlové klenby a některé zdi byly celé z vlastnoručně pečlivě opracovaného lomového kamene. Pravda, stálo to hodně času, ale ten jsme tenkrát z nedostatku jiné práce měli.

V roce 1980 si na Pražském hradě ve Zlaté uličce v prodejně Díla koupil Jiřího grafiku jistý pan Münz, sběratel grafiky a majitel reklamní agentury v Kolíně nad Rýnem. Přes Svaz českých výtvarných umělců vypátral naši adresu a napsal Jiřímu, že by mu rád uspořádal několik výstav, pokud by o to měl zájem. A Jiří měl. Výstav pak bylo mnoho po celém Německu. Občas se prodala i nějaká malá grafika. Nad tím ovšem bedlivě bdělo Art Centrum a účtovalo si patřičné zprostředkovací poplatky.

Já sama pracuji od roku 1982 jako pedagog jevištní mluvy a techniky mluveného projevu na DAMU, v dabingu a občas v našem filmu a televizi a jsem ráda, že z honorářů z této činnosti mohu svého muže podporovat.

V roce 1988 zadal Albatros Jiřímu ilustrace pro velkou knihu s názvem *Severské báje*, která měla vyjít někdy na přelomu let 1989 a 1990. Jiří pro ni vytvořil řadu krásných barevných dřevořezů, leč Albatros po sametové revoluci změnil ediční plány a *Severské báje* nevyšly.

Velkým vyznamenáním pro Jiřího bylo, že byl v roce 2008 přijat do SČUG Hollar. Dnes bydlíme v krásném velkém domě, který je konečně po dvaceti devíti letech zkolaudován. Stavěli jsme ho jako dvougenerační, ale syn se nám, bohužel, ve svých jednadvaceti letech zabil při autonehodě. Jeho smrt byla příčinou manželovy následující dlouhé tvůrčí pauzy. Až v poslední době ho několik úspěšných výstav nastrovalo k novým plánům. Před dvěma lety vytvořil pro černošickou kapličku velmi zdobnou sochu sv. Václava z lipového dřeva v životní velikosti a několik velkých barevných dřevořezů.

Doufám, že ho pracovní elán ani múzy neopustí. Takže vzhůru do práce a snad i vzhůru do oblak!

Jana Altmannová

JAN KAVAN

K letošnímu půlkulatému jubileu malíře a grafika Jan Kavana (*1947) si s díky připomínáme jeho tvorbu pro SSPE. Nezapomíná na exlibris a novoročenky pro své obdivovatele a pro spolek vytvořil několik grafických listů pro jubilanty a loga pro sjezdy v Chrudimi a pro letošní sjezd v Plzni. S jeho známkovou tvorbou se setkáváme často, vždyť známek vytvořil ve spolupráci s rytci již desítky. Svobodným se jistě cítí ve své volné grafické tvorbě, která nás stále překvapuje jak náměty, tak mistrovským zpracováním.

Na webových stránkách ArtForum se Jan Kavan mimo jiné ve vzpomínkách (podle sdělení autora je text starý asi 30 let) vrátil do let svého studia na VŠUP v Praze a k zařazování výtvarníků do „Sklenářovy školy“:

Na Vysoké škole uměleckoprůmyslové člověk najednou vystřízlivěl, když zjistil, že ještě vlastně nic neumí. Já jsem tu měl navíc zpočátku smůlu. Nastoupil jsem do speciálky profesora Antonína Strnadela, ale jako svého profesora jsem ho již nikdy nespátřil. Byl tehdy již velmi těžce nemocen a do školy nemohl docházet. Předtím jsem ještě absolvoval tehdy povinný přípravný ročník. Dohromady z toho byly dva promarněné roky neujasněnou koncepcí školy i mými osobními zmatky a mindráky. Navíc to vše spadalo do neklidného závěru šedesátých let.

Na škole se otevíral nový ateliér, do kterého jsme po prázdninách nastoupili. A byl to legendární Jiří Trnka, s jehož osobností přišel i řád a cílevědomá práce. Museli jsme ovšem začínat opět od začátku. Řemeslo, začínající poctivě zvládnutou kresbou, to byl pro Jiřího Trnku základ, na kterém sám postavil své vyjadřovací schopnosti. Poctivost a svědomitost byly vlastnosti příznačné i pro jeho pedagogickou práci. Měl nádherné plány. Všichni jsme se těšili, až je budeme uskutečňovat. Je darem géníů vystihnout podstatu. Jiří

Jan Kavan, L1, 2004

Trnka to uměl jak v ilustraci, tak ve filmu a uměl to i se svými studenty. Všechno to náhle skončilo o Vánocích 1969. Byla to pro nás pro všechny nesmírná ztráta, jejíž hořkost cítím dodnes.

Život na škole však šel dál. Šťastnou volbou se osiřelé třídy ujal Zdeněk Sklenář, který předtím krátký čas vedl speciálku malířskou. Profesor Sklenář, osobitý malíř, úžasný kolorista, vytvářející svou fantazií noblesní svět s vlastními zákony - s Jiřím Trnkou jej pojilo nejen přátelství, ale i jakýsi tajemný původ. Jakoby se znali

z dob renesance. Jejich práce nasvědčuje, že se důvěrně znali již s italskými mistry, ale i s Holanďany a samozřejmě se vyskytovali i na dvoře císaře Rudolfa II. Jiří Trnka předtím ovšem již důvěrně znal dávné Slovy a po Přemyslu Oráčovi dokonce nosil svůj knír. Zdeněk Sklenář se zase spíše přátelil s kaligrafisty na dvoře čínských mandarinů, což se také poněkud zrcadlí v jeho zjevu.

Již jako asistent Jiřího Trnky přišel na školu Jiří Anderle. Spolu s profesorem Sklenářem dotvářel blahodárnou inspirativní a činorodou atmosféru. Ostatně i Jiří Anderle má s oběma profesory společného jmenovatele v klasickém původu svého imaginárního školení (snad u některého z mistrů manýrismu) i v dokonalosti řemesla. Strhával svým příkladem světově rozmáchnuté grafiky a až maniakální pracovitostí.

Protože jsem svým absolutoriem u profesora Zdeňka Sklenáře byl zařazen do klasifikace, které se již dnes běžně říká "Sklenářova škola" (legenda prozrazuje, že tohoto džina z láhve vypustil dr. František Dvořák), snad se smím pokusit o vlastní interpretaci tohoto pojmu. Tedy, vůbec nejde o žáky, kteří by nějakým způsobem uplatňovali poznatky a tvůrčí principy svého učitele ve své vlastní tvorbě. Nejde zde ale ani o sdružení s nějakým společným programem. Lze vlastně říci, že se v několika ročnících sešla skupina lidí schopných určitým způsobem vnímat inspirující atmosféru a nechat se jí kultivovat. Navíc pak působit i na sebe navzájem - a to i poté, co tato skupina opustila školní ateliér.

V lidech bývá představa o uměleckém školení grafika dosti odlišná od skutečnosti. Přežívá nejčastěji představa jakési cechovní grafické dílny, kde je adept postupně zasvěcován do všech řemeslných tajů. Nebylo by ke škodě se k takovéto praxi alespoň poněkud vrátit. Systém dnešního školství někdy, připadá mi to tak, spíše pozornost mladého člověka odvádí od objektu jeho zájmu. Skutečnost je pak taková, že většinu technických postupů si musí každý získat vlastní špionáží u zkušenějších kolegů a ze skromné dostupné literatury. Zpracování grafické desky, zejména leptem a jeho modifikacemi, to je značná alchymie. Zvládnout se dá jedině zkušeností a vlastními experimenty. Umělecká tvorba je se znalostí řemesla velmi úzce spojena. Výtvarné nápady s ním již při svém zrodu počítají a z něj vycházejí. Největší školou je hotový grafický list dobrého mistra-grafika doby minulé i dnešní.

Jan Kavan

Jan Kavan, L1, 2002

STAŘÍ, ALE DOBŘÍ...

Úvod: Dovolte, přátelé a sběratelé exlibris, abych vám představil novou rubriku, v níž bych se rád (a doufám, že nejen já, ale i vy ostatní pamětníci) vracel do ne-daleké minulosti a připomněl vám známé, kdysi vysoce hodnocené (a právem!) autor-y, jejichž tvorba je opomíjena, nevyměňuje se, mezi novými sběrateli je zapomenuta a zůstává ve sbírkách starších sběratelů, aby snad byla jednou objevena jako třeba tvorba Josefa Váchala nebo T. F. Šimona.

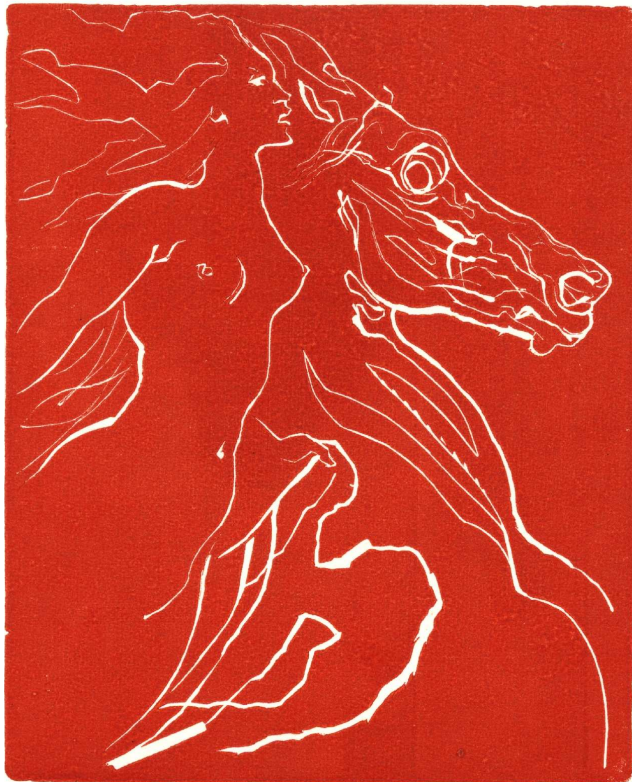
Dnešní sběratelé jsou okouzleni technikou leptu, barevného leptu, kombinovanými technikami a současní (ne vždy kvalitní, často i průměrní) umělci se snaží, nabízejí a přibývají! Ceny jsou vysoké, a tak na sběratelských setkáváních se mění autor za autora, kus za kus bez ohledu na to, co si domů dovezou. Dobrý dřevoryt mizí ze stolů nabízejících; on už není skoro nikdo, kdo by se jím zabýval. Zdeněk Mézl už práci pověsil na hřebík, mnozí odešli do věčných lovišť, a tak nám zbývá Karel Šafář. Barevná litografie nějak netáhne a móda je móda.

Právě pro toto zjištění, pro smutek, který nesu v sobě, jsem se rozhodl psát o těch, jejichž jména by neměla být zapomenuta a jejichž tvorba by se měla vrátit mezi hledané listy, které bezesporu patří do hodnotných sbírek.

Karel Žižkovský

EMIL KOTRBA

(umělec, který objevil koňskou duši a tajemství ženské krásy)

Emil Kotrba, X2

Nahlédneme-li do katalogů i publikací zahrnujících exlibrisovou tvorbu Emila Kotrby, pak nás zaujmou dvě základní pravdy. Pravda první: autor ovládal grafické techniky tak mimořádným způsobem, že dodnes nebyl nikým překonán. Pravda druhá: Emil Kotrba obdivoval koně, který pro něj znamenal součást života, obdivoval ženu, jejíž půvaby dovedl zachytit pohybem i barvou, obdivoval přírodu, její prostor, vysoké nebe, hvězdy, motýly, mušli i růži, polní květiny...

Vrátíme-li se k pravdě první, musíme nejprve odbočit a zmínit se, kde a jak se grafickým technikám naučil. Emil Kotrba se narodil 22. února 1912 v Znojmě. Snad proto jsem si vybral právě jeho jako prvního autora tohoto cyklu. V roce 1927 přišel do Brna na Školu

uměleckých řemesel, kterou zakončil v roce 1931 grafickou speciálkou u profesora

Petra Dillingera. V letech 1931-1937 studoval na Akademii výtvarných umění v Praze v ateliéru T. F. Šimona. Jeho talent potvrzují první ceny, které získal ve škole každým rokem i mimořádná cena Jan Preislera (1935) a konečně v roce 1936 cena firmy Schicht, určená pro nejlepšího žáka akademie. Od roku 1942 byl Emil Kotrba na volné noze a věnoval se zcela volné grafice. Jak je patrné z tohoto krátkého výčtu, je znalost kresby i grafických technik základem jeho umělecké tvorby, která se postupně vyvíjela až k naprosté dokonalosti. Je virtuózem při zpracování dřevěných

Emil Kotrba, L1, 1963

špalíčků a vůbec nezáleží na tom, chce-li zachytit jednoduchou linkou lidské tělo nebo vystihnout pohyb koně či jiného zástupce živočišné říše. Stejně mistrné a bezchybné jsou dřevoryty, kde spleť čar jednotlivých zářezů v ploše dřeva vytváří až ornamentální, rytmicky členitou plochu, kdy je zachycen často i velice složitý děj. Nechybí pochopitelně ani dramatičnost, nálada, pohyb, hra světla a stínu, vše podtržené realistickou kresbou bez snahy po módní výstřednosti. Pokud dochází k zjednodušení, k tvorbě maximální zkratky, pak to nikdy není na úkor vlastního námětu.

Vynecháme-li počáteční tvorbu ex libris, kdy autor často uplatňoval techniku leptu (dnes jsou tyto tisky nedostupné pro nízký náklad), pak musíme větší čas věnovat technice litografie, která autorovi dovolila realizovat jednak jednoduchou linkovou kresbu (často kamenorytina), tak plně uplatnit malířskou uvolněnou kresbu při-

pomínající akvarel. Pokud autor používal při kresbě uhlí, pak jsou jeho ex libris konstruovány na kontrastu černé a bílé, světla a stínu. Tato technika byla pro Emila Kotrba nejtypičtější a počet listů zpracovaných litograficky dosahuje několika set.

Kromě ex libris zhotovil Emil Kotrba nesčetné množství novoročenek, příležitostných grafik a pozvánek (převážně technikou litografie) na jezdecké dny, závody a pro jednotlivé hřebčiny. Zájem o Kotrbovu tvorbu záhy přerostl naše hranice a zvláště v Nizozemsku, Belgii a Německu patřil k oblíbeným a vyhledávaným tvůrcům tohoto žánru (v roce 1976 vydal Klaus Rödel soubor deseti litografických ex libris s motivem koní pro zahraniční sběratele).

Pravda druhá: Mezi autorovými náměty velice často najdeme motiv koně. Není to náhoda ani snaha nabízet sběrateli tento námět. Emil byl obdivovatelem koně tělem i duší. Už ve škole v Brně docházel na zvěrolékařskou fakultu, kde poznal prof. K. Pardubského i zoologa A. Hružu. Umožnili mu studium těchto zvířat, která se posléze stala středem jeho výtvarného zájmu. Inspiraci zde nacházel i v následujících letech a prakticky po celý život, kdy navštěvoval hřebčiny v Kladrubech nad Labem,

v Topolčiankách, v Albertovci atd. Nebyl jen obdivovatelem těchto ušlechtilých zvířat a jejich malířem a kreslířem, ale v průběhu let pochopil i jejich citlivou „duši“, znal jejich vlastnosti, povahy, uměl koně dokonale portrétovat (dodnes je to velice náročné!) a pochopitelně rád a často seděl v sedle na jejich hřbetě. V průběhu let se stal i učitelem jízdy a rozhodčím při významných závodech. Čtenář tedy jistě pochopí, že díky těmto znalostem, upřímné lásce a obdivu ke koni nemohl jinak než malovat a graficky zpracovat kvalitní náměty z jejich života (motivy hříbat, stájí, výběhů i závodů).

Kdybych se mohl Emila Kotrby zeptat, na kterém místě by byla žena, krásná žena, asi bych jej uvedl do rozpaků, ale možná by řekl: „Měl jsem rád krásné ženy a krásné koně, obojí mají stejně ušlechtilé linie.“ Ted' jsem tomu dal! Kůň a žena. Obojí stejné ušlechtilé linie. Ale já si myslím totéž, krásný kůň – hřebec, jezdecký i ten pracující v lese má něco do sebe a žena? Žena pokud je krásná, no co si budeme povídat! A ženy, které Emil kreslil, maloval a převáděl na litografické listy i dřevěné špalíky, ty ženy jsou krásné, půvabné, živé, hravé, vzrušující. Dokladem je bibelot 18 dřevorytů v souboru Rudolfa Klinkovského *Dívčí akty* (vydáno v Gottwaldově v roce 1969) s předmluvou dr. J. Hamrly, ve které se zmiňuje, že: „I tato kolekce nese cha-

Emil Kotrba, L1, 1976

rakteristické znaky jeho pohotovosti a jistoty, citu a humoru.“ Pokud budete nestranně srovnávat tyto listy třeba s grafickou tvorbou Oty Janečka, určitě mi dáte za pravdu, že Kotrbovy dřevoryty jsou plnohodnotné, pokud ne kvalitnější, a prokazují „kresební mistrovství živelného umělce“.

Abychom se dobrali konce, musím se ještě stručně zmínit, že Kotrbova tvorba byla námětově nevyčerpatelná: svět zvířat byl pro něho stejně blízký jako náměty z antického života, motivy z přírody ctily náladu a respektovaly rozměry času i nečasu. Dovedl ilustrovat knihy historické, zábavné i učebnice, a obrazy? Obrazy čekají na své ocenění stejně jako ty naše drobné lístečky s textem „z mých knih“.

Pokud se tedy lístečky objeví na aukcích (spolkové aukce čas od času tyto grafické drobnosti obsahují, ale zájem není veliký, jak říkám, škoda!) nebo v anti-

kvariátech, pak neváhejte. Věřím, že přijde čas, podobně jako se to stalo s tvorbou Cyrila Boudy, kdy s radostí budete do svých sbírek listy se jménem Emil Kotrba ukládat.

Karel Žižkovský

EMIL FILLA

(zakladatel českého moderního umění)

Vím, možná namítnete, že Emil Filla nikdy žádné exlibris nezhotovil, tak proč se o něm má psát v Knižní značce, vydávané SSPE. Snad jen proto, že byl mimořádně nadaným umělcem renesančního typu, který natrvalo ovlivnil české moderní umění (malíř, sochař, grafik, učitel, teoretik umění, filosof) a nesmazatelně se zapsal do dějin světového umění.

Emil Filla se narodil 4. 4. 1882 v Chropini, studoval obchodní školu, později Akademii výtvarných umění v Praze u profesorů F. Thieleho a V. Bukovace, kterou po třech letech opustil. Od roku 1907 byl členem Osmy, člen SVU Mánes, redaktor časopisu Volné směry, redigoval Prameny. V roce 1939 byl zatčen a vězněn v Dachau a později v Buchenwaldu až do konce války spolu s dalšími významnými českými osobnostmi. Od roku 1945 byl profesorem na VŠUP v Praze, kde vychoval celou řadu významných výtvarníků. Zemřel 7. 10. 1953 v Praze.

Začátky jeho tvorby nesou znaky expresionismu, ale brzy se přiklonil k přísné picassovské variantě kubistické tvorby, která mu byla nejbližší a prakticky ovlivnila jeho vývoj až do let padesátých, kdy musel „pochopit“ cestu ke šťastným zítřkům. O jeho přístupu k tvorbě napsal prof. Antonín Matějček doslova: „U Filly překvapovala nejen schopnost vcítování se v dílo umělecké v jeho dobových i osobních odstínech, nýbrž i jeho přímo vědecká exaktnost myšlení, kritická

opatrnost i soudnost.“ Současný zájem o jeho grafické dílo i malířskou tvorbu jsou důkazem, jak prozíravý byl umělcem, schopným profesorem i teoretikem, který dokázal ovlivnit nejen vývoj kubismu u nás, ale především vychoval nové umělce, jejichž tvorba je pokračováním započaté cesty českého moderního umění, kterou ani socialistický realismus nemohl na dlouho zablokovat.

Fillův „nucený“ realismus – obrazy a kresby z Českého středohoří jsou pak dokladem o nevšedním talentu, o bezprostředním vnímání světa, krajiny a svědčí o mimořádné kresebné jistotě, které byl i jeho kubismus podřízen. Škoda, že nemohl za-

Emil Filla, C4, 1932

počatou cestu dokončit tak, jak si předsevzal. Určitě by vzniklo dílo, jež by předurčilo a ovlivnilo celý vývoj československého moderního umění.

Když jsem si v ateliéru malířky Aleny Antonové vyměňoval svoji novoročenku za její, na níž je kubistický obraz a datum 1882 se jménem Emil Filla, plně jsem si uvědomil vliv tohoto mimořádného profesora na budoucí tvůrčí generaci a konečně jsem pochopil Fillův výrok, uvedený v jeho teoretické stati Život a dílo z roku 1912: Umělecké dílo jest bezprostředním výrazem vnitřního stavu tvůrce! A já dodávám: záleží jen na pozorovateli, milovníku umění jestli dovede tyto vnitřní stavy tvůrce pochopit, respektovat a ztotožnit se s nimi. To se nám podaří jen tehdy, přistupujeme-li k umění bez předsudků s dětsky čistou duší. Datum 4. 4. 1882 jsem si zapsal do kalendáře a věřím, že si na našeho významného světového umělce (a moc jich nemáme) vzpomenu, přestože žádné exlibris nerealizoval.

Karel Žižkovský

NEZAPOMENUTELNÝ ZDENĚK MLČOCH

Zdeněk Mlčoch, L1, 1989

Akademický malíř Zdeněk Mlčoch se narodil 18. listopadu 1921 v Nové Dědině u Kroměříže a zemřel 10. ledna 1995 v Praze. Členem SSPE byl od roku 1980 do své smrti.

Absolvoval Školu uměleckých řemesel v Brně a Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze (prof. K. Svoboda). Pracoval jako výtvarný redaktor SNDK, později Albatros, v Praze. Během tohoto zaměstnání připravil k vydání více než tři sta ilustrovaných dětských knih a několik z nich sám ilustroval. Za svoji práci s dětskou knihou získal několik ocenění u nás i v zahraničí, z nichž nejvýznamnější je jeho zapsání do čestné listiny IBBY v roce 1982 za ilustrace knihy Procházky Prahou, Albatros, Praha 1980, text: Jana Štefánková. (International Board on Books for Young People (IBBY) - Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu - je mezinárodní nevládní organizace UNESCO, která vznikla z iniciativy spisovatelky Jelly Lepmanové a působí od roku 1953.)

Zajímavá a osobitá je jeho malířská tvorba, zejména z období členství v umělecké skupině Radar v letech 1959-1970. Volí působivou škálu barev a náměty z průmyslové krajiny, z Prahy, z oblasti Českého ráje a okolí Kroměříže; symbolickými náměty reaguje na společenské změny.

V grafické tvorbě, zejména v pozdějším tvůrčím období, využívá barevnou litografii a zejména v exlibris převažují hravé a radostné náměty, často

s odrazem lidovosti a prosté životní radosti. Exlibris vytvářel pro své přátele z okruhu přátel Sobotky a Šolcova statku. Podle seznamu, který zpracoval Jiří Demel, jich vytvořil mezi lety 1959 až 1990 sedmdesát sedm; největší počet pro Jiřího Demela a dr. Karla Samšíňáka.

V roce 2002 vydal Klub přátel města Sobotky půvabnou brožurku, věnovanou dílu Zdeňka Mlčocha a jeho vztahu k Sobotce, jejímž autorem je Jiří Demel. Podrobnější informace o životě a díle Zdeňka Mlčocha nalezneme na webových stránkách Šolcova statku <http://www.solcuvstatek.cz/index.php/kultura/vytvarnici/zdenek-mlcoch/>.

Jan Langhammer

VZPOMÍNKA NA JAROSLAVA DOBROVOLSKÉHO

Začněme vzpomínku od konce. V Mauthausenu v Horním Rakousku poblíž Lince byl za 2. světové války zřízen koncentrační tábor. Byl to tábor vražedný, vyhlazovací. Podle řazení SS - pro „nenapravitelné“! Po tamních 186 schodech museli vynášet hladoví a vysílení vězni z lomu žulové kvádry. Život tamních vězňů se počítal na dny či dva až tři měsíce. Za svoji vlasteneckou činnost v odbojové organizaci Obrana národa byl do tohoto tábora poslán také Jaroslav Dobrovolský. Na osobní kartě měl napsáno to neblahé, ale běžné – Rückkehr unerwünscht (návrat nežádoucí)! Což se vedení SS za výše uvedených podmínek dařilo vždy úspěšně plnit. Jaroslav Dobrovolský byl 12. září 1940 zatčen a odsouzen 15. října 1940 k šesti letům vězení. Na útrapy v táboře zemřel 27. dubna 1942, tedy před sedmdesáti lety.

Jaroslav Dobrovolský se narodil 5. října 1895 v Lužicích u Hodonína. Byl posledním ze 14 dětí důlního kováře, a tak mohl vystudovat jen hodonínské reálné gymnázium. Jeho touha dostat se do Prahy na akademii nepřicházela v úvahu. Dal se na učitelskou dráhu a učil na různých místech na Moravě. Externě vystudoval učitelský ústav v Kroměříži a získal aprobaci na matematiku a kreslení. Stal se významnou kulturní a politickou osobností. V roce 1935 byl zvolen starostou Hodonína. Ve svém posledním působišti v Moravské Ostravě byl okresním školním inspektorem. Jeho umělecká tvorba je rozsáhlá. Vyjadřoval se hlavně dřevorytem, velmi často vícebarevným, ale také linorytem a leptem. Soupis exlibris zpracoval jeho přítel Ctibor Šťastný v roce 1946 a popsal jich 168. Na exlibris pro J. Kohouta je nápis – Homo perit, opus manet neboli Člověk hyne, ale dílo zůstává. Ano. Zaplať pámbů. Toto heslo bylo rovněž odlito na jeho pamětní desce, odhalené 25. 2.

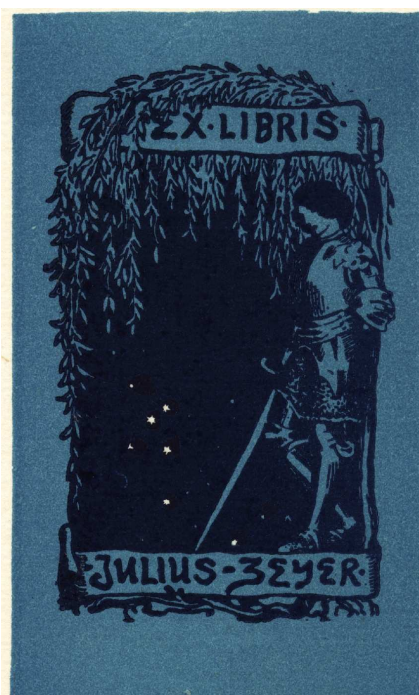
J. Dobrovolský, X2/2, 1937

2009 v Lužicích. Další informace o J. Dobrovolském jsou v Knižní značce 4/1998 na str. 8, v listu Slovníku tvůrců exlibris z roku 1999 a v knize dr. S. Vencla České exlibris (s. 43). Místní knihovna obce Lužice podrobně informuje o J. Dobrovolském na svých webových stránkách <http://www.knihovnaluzice.estranky.cz/>.

Josef Chalupský

VÝZNAMNÍ JUBILANTI

Mnoho starších tvůrců exlibris a významných českých grafiků, jejichž dílo zůstává jako trvalá hodnota české kultury, si zaslouží naší pozornosti. Česká umělecká grafika se zrodila na počátku 20. století zásluhou **Maxe Švabinského** (1873-1962) a jeho žáků z grafické speciálky AVU v Praze. Max Švabinský vědomě navazoval na světové mistry grafické tvorby, jako byli Albrecht Dürer, Václav Hollar, Rembrandt van Rijn, Auguste Rodin, Honoré Daumier, a významné mistry reprodukčního mědirytu či xylografy, jak o nich hovoří v knize Josefa Kaušitze *Se Švabinským o grafice* (SPN v Praze, 1959). Na základě studia starých mistrů a vlastní invence vytvořil pak postupně mistrovská díla ve všech grafických technikách. Na základě svého uměleckého záměru volil vhodnou grafickou techniku a dosáhl tak vzácného souznění motivu a jeho uměleckého grafického zpracování. Jeho zaujetí a vytrvalost při realizaci uměleckých děl ve všech oborech jeho činnosti (malířství, grafika, mozaiky, vitráže pro chrám sv. Víta v Praze, návrhy gobelínů, známková tvorba) nám zanechaly dílo, které je trvalou a neopomenutelnou součástí moderního českého výtvarného umění. Tvorbě exlibris se Max Švabinský věnoval na počátku a na konci své umělecké tvorby. Na počátku to byly zinkografické reprodukce kreseb a na konci drobné litografické skvosty pro nejbližší přátele. Jejich soupis (27 kusů) zpracoval Ludvík Páleníček (*Ex libris Maxe Švabinského*, SSPE, Praha 1982).

M. Švabinský, P1, 1904

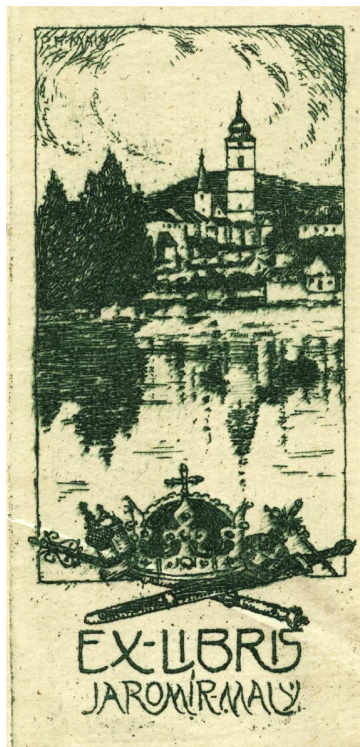
Žák M. Švabinského z grafické speciálky **Cyril Bouda** (1901-1984), od jehož narození uplynulo v loňském roce 110 let, vytvořil rozsáhlé grafické dílo, které nachází trvalé ocenění pro svoji osobitou jakoby nostalgickou atmosféru, kde duše uměleckého díla spojuje krásu života s bolestí bytí. Třebaže těžiště grafické práce Cyrila Boudy leží ve volné grafice a v ilustracích knih a bibliofilií, vytvořil autor rovněž početnou řadu exlibris, která rovněž dokládají jeho grafické umění. Ke stému výročí narození C. Boudy vydalo nakladatelství Slovart rozsáhlou monografii s názvem *Cyril Bouda*, která obsahuje mimo hodnotícího úvodního textu Evy Bužgové a závěrečné vzpomínky autorova syna Jiřího Boudy reprodukce kreseb, grafik, ilustrací, poštovních známek, vitráží (chrám sv. Víta v Praze) a maleb na 272 stranách ve vzorném barevném ofsetovém tisku. Knižní značky C. Boudy se vždy těšily velkému zájmu

Cyril Bouda, L1/2, 1962

s církevními svátky a ročními obdobími a jejich práci na poli. Soupis exlibris (11 kusů) a novoročenek (48 kusů) sestavil v roce 1949 František Kozák.

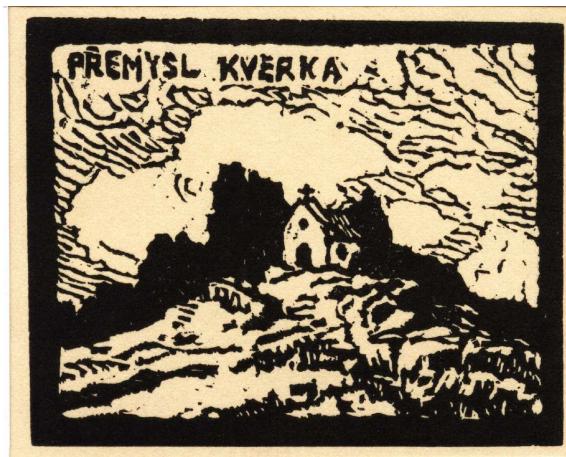
Jaroslav Panuška (1872-1958), malíř krajin, strašidelných výjevů a pravěkého života, studoval na AVU v Praze

P. F. Malý, L1, 1913

sběratelů. Jejich první soupis sestavil František Kozák v roce 1944 (74 položek). Další soupis vyšel v edici Obolos v roce 1970; sestavil jej Václav Grégr a obsahuje 236 položek. Soupis Cyril Bouda – Grafické dílo z let 1920-1980, který vyšel v Praze roce 1981 (nakladatelé SČB a PNP) a jehož autorem byl Miloslav Janča, obsahuje 1525 položek volné grafiky, knižní grafiky, novoročenek a exlibris. Jakýsi pomyslný dluh hodlá SSPE splatit vydáním samostatného a úplného soupisu exlibris v letošním roce v edici Uzavřené dílo.

Antonín Majer (1882-1963) přinesl do grafické tvorby všednost života. Marně bychom u něho hledaly symbolismus Švabinského či lyričnost C. Boudy. Je jakýmsi proletářem grafického umění. Byl žákem V. Brožíka, V. Hynaise a H. Schwaigra na AVU v Praze. Jeho grafické listy, tvořené většinou technikou leptu (také dřevorytem a litografií), zobrazují prostý život obyčejných lidí, jejich radosti spojené

Jaroslav Panuška, X2, 1928

u prof. M. Pirnera v letech 1889-1890 a J. Mařáka (absolvoval roku 1898). J. Panuška se věnoval rovněž ilustrační a grafické tvorbě. Převážně ve 20. letech vytvořil přibližně 12 exlibris pro své přátele a známé v technice dřevorytu a také litografie. Jejich soupis zpracoval F. Navrátil v roce 1957 (In. Zprávy SSPE, č. 19, s. 23 a č. 21-22, s. 19).

Pavel František Malý (1882-1952) má v letošním roce dvojnásobné životní jubileum. Byl pilným tvůrcem exlibris. V seznamu, který sestavil v roce 1949 Pavel Vodehnal, je jich uvedeno 449 a dalších 65 nereprodukovaných návrhů exlibris. Studoval na AVU v Praze a ve Vídni. Byl mužem mnoha profesí: karikaturista, ilustrátor, grafik, malíř, prozaik (užíval mnoho pseudonymů), dramatik a novinář. V souvislosti s nadpisem tohoto článku je vý-

znamným autorem exlibris zejména vzhledem k jejich velkému počtu, jinak můžeme bohužel konstatovat, že jeho výtvarná a spisovatelská činnost je v současnosti prakticky uložena do zaprášené přihrádky. Vydával soubory exlibris (7 souborů), soubory suchých jehel (Slavné hlavy, Moje rodina, Pražská nocturna a další).

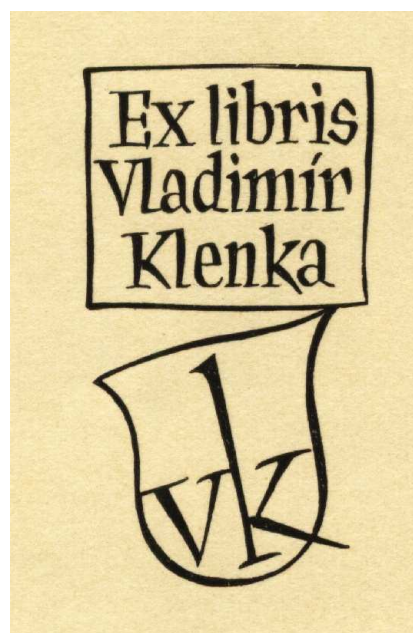
Ľudovít Fulla (1902-1980), slovenský malíř a grafik, který vystudoval Uměleckoprůmyslovou školu v Praze (1922-1927, prof. A. Hofbauer a F. Kysela), je považován za jednoho ze zakladatelů moderního slovenského výtvarného umění. Byl

Ľudovít Fulla, X3, 1926

všestranným umělcem. Věnoval se volné a monumentálně-dekorativní malbě, grafice, ilustraci, scénickému výtvarnictví a návrhům gobelínů. Významná je jeho pedagogická činnost na Škole uměleckých řemesel v Bratislavě (1929-1939) a na VŠVU v Bratislavě (1949-1952). V roce 1926 vydal Josef Hladký soubor jeho deseti linorytových exlibris v nákladu 100 kusů, z nichž 10 kusů autor koloroval. V rodném Ružomberku byla postavena Galerie Ľudovíta Fully (1969) pro uchování jeho výtvarného díla, které daroval státu. Symbolická tvorba Ľ. Fully vychází ze slovenské krajiny a zejména ze slovenských pověstí a balad s důrazem na slovenské kroje. Jeho obrazy a grafika byly několikrát reprodukovány na Československých poštovních známkách. Soupis exlibris Ľ. Fully vydala Matica slovenská v roce 1973 pro Krúžok slovenských exlibristov a bibliofilov v Bratislavě s reprodukcemi všech popsaných knižních značek (21 exlibris).

Oldřich Menhart (1897-1962) byl významný český typograf, autor tiskových písem, kaligraf, úpravce knih a pedagog na typografické škole v Praze. Napsal knihu Večerní hovory knihomila Rubricia a starotiskaře Tympána (1947) a je autorem několika odborných knih o písmu, např. Nauka o písmu (1954). Kniha Oldřich Menhart - Výbor z díla písmaře a úpravce knihy (1956) s úvodní studií od René Murata dává dobrý přehled o jeho životním díle. Vytvářel kaligrafická a typografická exlibris na vysoké umělecké úrovni v technice dřevorytu nebo v kresbě reprodukované zinkograficky. R. Murat o nich píše: „Ostře se odlišují od většiny našich knižních značek, vytvářených ze zakořeněného zlovyku naprosto mylně: bývají to obsahově náročné grafické listy, z nichž má připsaná nebo přísázená textová legenda učinit knižní značku.“ Podle soupisu (SSPE, Praha 1988),

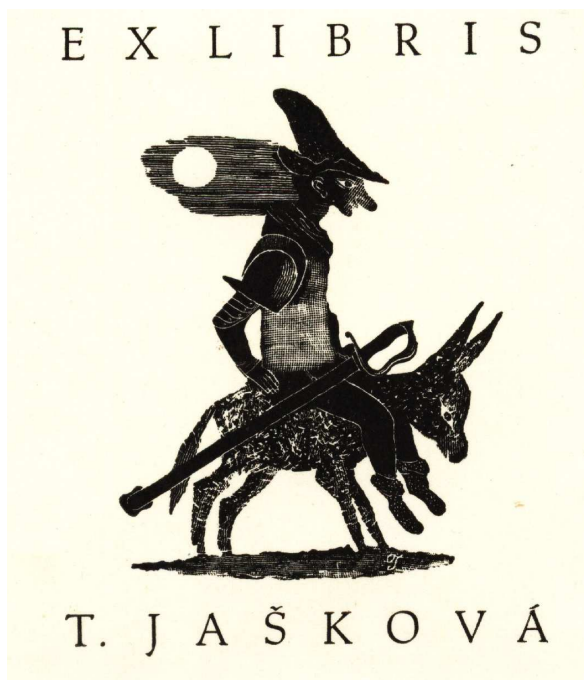
O. Menhart, X2, 1942

jehož autory jsou dr. I. Berka a Ing. L. Rubáš, vytvořil O. Menhart 122 exlibris.

Mezi letošní jubilanty patří rovněž dva významní umělci spojení s Plzní a loutkářstvím: **Josef Skupa** (1892-1957) a **Jiří Trnka** (1912-1969). Oba jsou obecně známí svým dílem, které hluboko zasáhlo do povědomí většiny našeho národa od dětí po kmety.

Oba se mimo loutkářství věnovali také malířství, grafice a literární činnosti. Oba vytvořili pro sebe a své přátele asi desítku exlibris. Tvorbu exlibris Jiřího Trnky nám představil ve svém článku Jiří Trnka a (příležitostná) grafika dr. S. Vencel (In. Sborník pro exlibris a drobnou grafiku 2005, s. 28). Jsou to drobné grafické skvosty, ať se jedná o zinkografické reprodukce kreseb či o nádherné miniaturní suché jehly. Celkem je v článku popsáno 11 exlibris.

Josef Skupa se tvorbě exlibris věnoval pouze během studia na Uměleckoprůmyslové škole v Praze (1911-1915) a těsně po jejím ukončení. Jeho tvorba exlibris není dostatečně známa. V současnosti lze doložit šest exlibris. Dvě ornamentální zinkografická exlibris vytvořil pro plzeňského národopisce

Jiří Trnka, P1, 1943

Ladislava Lábka a jeho ženu Marii. Jsou jimi označeny knihy Lábkovy knihovny, uložené ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje. Pro plzeňského archiváře, historického spisovatele a žurnalistu Jaroslava Schiebla (1851-1933) vytvořil J. Skupa v roce 1916 zinkografické exlibris s postavou sedící na sudu a s plzeňskými motivy. V Národopisném muzeu v Plzni je uložena kresba barevného exlibris: Ex libris J. SKUPA, květy lilie, 165:80 mm. V katalogu výstavy z roku 2002 jsou reprodukovány ještě dvě exlibris: Z hudebnin J. SKUPY se zobrazováním houslí s notami na stolku u okna, které je z 30. let a Ex libris Rud. BRACHTL zobrazující portrét muže s deštníkem. Jeho majitel Rudolf Brachtl (1892-1981) se narodil v Postřelmově a studoval na Uměleckoprůmyslové škole (kde byl zřejmě spolužákem J. Skupy) a na AVU v Praze. Byl vojákem z povolání a malířem. O jeho životě vyšla kniha Zdeňka Filipa Rudolf Brachtl – voják a malíř.

Jan Langhammer

Josef Skupa, P1/3

ILUSTRACE K MAYOVKÁM Z KNIHOVNY NÁRODNÍHO MUZEA ON-LINE

Novým souborem ilustrací ze sbírek Oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea, přístupným nyní on-line na portálu **eSbírky** (www.esbirky.cz), je unikátní kolekce více než stoletých kreseb k románům Karla Maye. Fond obsahuje originální ilustrace **Josefa Ulricha** (1857–1930) a **Věnceslava Černého** (1865–1936). Mayovky s jejich ilustracemi vycházely na přelomu 19. a 20. století u nakladatele Josefa Richarda Vilímka. Počátkem 20. století vydával mayovky s ilustracemi V. Černého k nevelké Vilímkově radosti také nakladatel Alois Hynek. Ve dvacátých letech

Věnceslav Černý, kresba tuší, 1906

pokračoval ve vydávání Mayových románů nepříliš úspěšně nakladatel Vojtěch Šeba, opět s použitím ilustrací jak J. Ulricha, tak V. Černého (ale i Karla Šimůnka). Naopak velmi úspěšným počinem byly předválečné edice mayovek firmy Toužimský a Moravec s ilustracemi J. Ulricha, V. Černého, C. Bergena a především Zdeňka Buriana. Mayovky vycházely a vycházejí samozřejmě i nadále v mnoha dalších českých nakladatelstvích.

Kolekci ilustrací Josefa Ulricha a Věnceslava Černého, která čítá více než 1200 kreseb, získalo Národní muzeum v roce 1974 od Jaroslava Moravce (1900–1974), jednoho ze zakladatelů nakladatelství Toužimský a Moravec, nedlouho před jeho smrtí. Jaroslav Moravec s Janem Toužimským koupili originální ilustrace v letech 1927–1930 společně s autorskými právy od nakladatele Vojtěcha Šeby (ten je předtím získal od J. R. Vilímka). Soubor obsahuje černobílé ilustrace k oblíbeným příběhům z amerického Divokého západu (například Vinnetou, Old Surehand, Poklad ve Stříbrném jezeře), ale i k dalším cesto-

pisným románům a vyprávěním z jiných koutů světa (Na březích Nilu, V říši stříbrného lva a jiné). Oba výtvarníci stylizovali hlavního hrdinu příběhů Old Shatterhanda (jinde nazývaného Kara ben Nemsí), se kterým se Karel May ztotožňoval, do spisovatelovy podoby. Díky nedokonalým dobovým reprodukčním technikám byly často ilustrace vytištěny v knihách ne zcela kvalitně. Dnešní digitalizační technologie nám však nyní umožňují vychutnat skutečnou výtvarnou podobu a propracované detaily kreseb J. Ulricha a V. Černého.

Vystaven je výběr z ilustrací, konkrétně kolekce digitalizovaných kreseb k těmto knihám: *Poklad ve Stříbrném jezeře* (A. Hynek, 1904), *Old Surehand* (J. R. Vilímek, 1902), *Vinnetou, rudý gentleman* (J. R. Vilímek, 1901), *Satan a Jidáš* (A. Hynek, 1906) a *Šut. Po stopě zlého činu VI* (J. R. Vilímek, 1900). Ilustrace jsou přístupné na <http://www.esbirky.cz/cz/institute/narodni-muzeum/knihovna-narodniho-muzea/knizni-kultura/ilustrace/ilustrace-josefa-ulricha-a-venceslava-cerneho-k-romanum-karla-maye/>.

Portál eSbirky je v provozu od listopadu 2010 a Oddělení knižní kultury soustavně přidává nové a nové digitalizované sbírkové fondy včetně obrázků a odborných popisů předmětů.

Veronika Botová

SOUBORY GRAFICKÝCH LISTŮ

V roce 1997 jsme s Gabrielem Slanicayem v rámci sjezdu SSPE v Opavě začali uvažovat o vydání grafických listů při příležitosti našich kulatých narozenin, které připadaly na rok 2000. Zpočátku jsem tyto úvahy považoval jen za následek zvýšené konzumace alkoholu, ale nakonec se nám podařilo zkompletovat a vydat soubor *Grafika 2000*, který obsahoval 25 grafických listů jednotného formátu od předních českých a slovenských výtvarníků. Soubor jsme vystavili v Muzeu Jana Amose Komenského v Uherském Brodě a v galerii Radost v Kladně. Obě výstavy byly spojeny s oslavami našich narozenin. Následně byl soubor vystavován ještě v Chrudimi, na výtvarné škole Václava Hollara v Praze, v trojské galerii U lávky a v galerii U Artuše v Kroměříži.

Je samozřejmé, že máme mnohem víc oblíbených grafiků, než bylo možné soustředit do souboru *Grafika 2000*, a proto jsme začali vydávat otevřený cyklus souborů dvou grafických listů jednoho autora Duo, jehož jednotlivé opusy vycházejí postupně tak, jak se daří oslovovat autory. V současné době již pracujeme na čtvrté desítce a většina souborů je již rozebraná. Pro loňský sjezd v Chrudimi jsme vydali soubor s číslem 31 od Jana Otavy, který shodou okolností získal i hlavní cenu na Trienále ex libris, které se konalo současně se sjezdem SSPE v Chrudimi. Připravujeme Duo Pavla Sivka a Jana Híška, příslib na dvě rytiny dal i Karel Zeman. Dlouhodobě usilujeme o vydání souboru Evy Haškové; soubor Jitky Válové už bohužel nezrealizujeme. Doufám, že se nám bude dařit ještě dlouhou dobu tyto soubory vydávat, i přes to, že ekonomická situace galeristů není nejlepší a řada galerií končí svoji činnost pro nezáměr zákazníků.

Připojuji celkový přehled vydaných souborů Duo: 2001 – Ludmila Jandová, Vladimír Komárek; 2002 – Alena Antonová, Marie Blabolilová, Jaroslav Dajč, Jindřich Pileček, Jiří Salajka, Karel Šafář; 2003 – Robert Brun, Jan Kavan, Blanka Votavová; 2004 – Igor Benca, Jiří Brázda, Alena Laufrová; 2005 – Hana Čápková, Karol Felix, Martin Manojlín; 2006 – Milan Bauer, Daniela Benešová, Vladimír Suchánek; 2007 – Pavel Sukdolák, Katarina Vavrová; 2008 – Peter Augustovič, Tomáš Hřivnáč, Olga Vychodilová; 2009 – Herbert Kisza; 2010 – Karel Demel, Jiří Slíva (dva soubory), Jaroslav Valečka; 2011 – Jan Otava, Kristián Kodet.

Hlavně z popudu Gabriela Slanicaye jsme vydali ještě soubor Grafika 2010, který byl představen na výstavě v kladenské galerii Radost v říjnu 2010 za hojně účasti sběratelů a milovníků výtvarného umění. Soubor pokřtil básník Josef Hrubý z Plzně, kterého známe jako sběratele grafických listů i bibliofilů a který v dubnu 2011 získal i prestižní cenu Magnesia Litera za poezii. Tentokrát již jsme si netroufli sami na vydání tohoto souboru, ale spojili jsme se se slovenským tiskařem a vydavatelem Martinem Štěpánkem. Z tohoto spojení vykryštoval i výběr grafiků: 12 českých a 12 slovenských. Celý náklad byl během pár měsíců rozebrán a já jsem si uvědomil, že soubor Grafika 2020 již asi vydávat nebudu, jednak pro vysoký věk i vzhledem k svému zdravotnímu stavu.

Dosud nerozebrané soubory Duo, stejně jako nově vydané je možno získat u mě nebo u Gabriela Slanicaye.

Zdeněk Šíma

JOŽA UPRKA 1861-1940. EVROPAN SLOVÁCKÉHO VENKOVA

Nádhernou výstavu moravského malíře a grafika Joži Uprky (1861-1940) uspořádala Národní galerie v Praze společně s Nadací Moravské Slovácko ve dnech 23. září 2011 až 22. ledna 2012 v prostorách Valdštejnské jízdárny v Praze.

Uprka byl především vynikající malíř, který dokázal zobrazování folklorních a sociálních témat povýšit pomocí metod impresionismu na evropské umění. Byl slavný ve své době, získal čestné uznání na salonu v Paříži, navštívil ho v Hroznové

Lhotě v roce 1902 A. Rodin při své návštěvě Prahy, doprovázený Zdenkou Braunerovou. Jeho obrazy byly prodávány již za jeho života za velké částky, a právem. Pak následovalo období převratných změn v malířské tvorbě s nástupem kubismu a dalších vývojových fází moderního umění a Uprka byl zasunut do škatulky regionalistů s nevelkým významem pro další vývoj umění. Malíř se nenechal moderními výtvarnými směry ovlivnit, vycházel stále z francouzského umění z doby doznívání impresionismu, jak je poznal za svého pobytu v Paříži na přelomu let 1892 a 1893. Užíval metodu malby prostřednictvím barevných skvrn.

Joža Uprka, C3, 1905

Uchvácen lidovým uměním Moravského Slovácka se všemi zvyky, kroji, poutěmi, náboženským zanícením prostých lidí a jejich každodenní práci na poli a v dalších povoláních pracoval neúnavně, aniž by slevoval z vysoké náročnosti při tvorbě svých obrazů. Mezi jeho nejkrásnější a divácky nejvděčnější obrazy patří ty, které zobrazují velkou pouť u Sv. Antoníčka s kontrastem pestrých krojů s dominantní červenou barvou a zelenožlutou plochou louky před kostelem Sv. Anto-

nína. K tomuto tématu se Uprka několikrát vrátil a zpracoval je v mnoha variantách, a také za ně v Paříži v roce 1894 obdržel čestné uznání.

K výstavě byla vydána rozsáhlá kritická monografie díla Joži Uprky a stručnější průvodce výstavou. Nás zajímá především grafická tvorba Joži Uprky, která byla rovněž na výstavě bohatě zastoupena. Podle soupisu grafických děl Stanislava Lolka a Joži Uprky, který zpracoval v roce 1982 pro výstavu těchto autorů v Olomouci dr. František Šantavý, se dovídáme, že J. Uprka vytvořil celkem 24 volných grafických listů převážně v rozmezí let 1899 až 1909 technikou čárkového leptu. Jeden z nich, Jezdec z jízdy králů z roku 1905, použil v upravené verzi pro exlibris K. J. Obrátila.

Výstava zaujala, vrátila nás do doby dávno minulé, připomenula nám trvalé hodnoty výtvarné tvorby Joži Uprky a přiblížila pracovní a duchovní život na Moravském Slovácku před sto lety.

Jan Langhammer

SPOLEČENSKÝ VEČER S VLADIMÍREM SUCHÁNKEM

Společenský večer s Vladimírem Suchánkem se konal ve středu 7. prosince 2011 v Galerii HOLLAR v Praze od 17 hodin. Pozvánka byla uveřejněna v Knižní značce 3/2011 a následně byly rozeslány pozvánky na e-mail adresy našim členům. Účast byla nízká. Sešlo se asi 15 členů. Škoda, večer to byl pěkný. Kladu si otázku: Který grafik, když ne Vladimír Suchánek, by dokázal zvednout naše členy od pohodlí domova a přivést je do galerie, když jenom v Praze máme 127 členů?

Večer přátelsky moderoval Karel Žižkovský a Vladimír Suchánek prozradil mnohé ze svého života a výtvarné tvorby. Dozvěděli jsme se, že studoval na gymnáziu v Náchodě, kde rovněž v té době studovali Josef Škvorecký a Miloš Forman. K jeho dominantní technice, lavírované litografii, ho přivedli: tiskař Oldřich Eiselt (1908-1980) a výtvarníci Karel Štika (1898-1975) a Ivan Urbánek (1933-1994), kteří používali lavírovanou kresbu. V 60. letech minulého století si vyzkoušel tehdy rozšířený výtvarný směr informel. Prozradil nám podrobnosti o své nedávné cestě do Brazílie, kde navštívil vesnici na kulech a velkolepé vodopády. Ve vzpomínce se vrátil k založení Grafičanky, hudebního souboru vzniklého k 65. narozeninám Kamila Lhotáka a zaniklého úmrtím Jana Antonína Pacáka. Připomněl vydání své poslední knihy Texty a koláže z šedesátých let, kde texty písní napsal Jiří Suchý, a nám dobře známou knihu Ex graphicis – výběr z grafické komorní tvorby 1953-2008, kterou lze zakoupit v Galerii Hollar. Karel Žižkovský se

Vladimír Suchánek, L1, 2000

neopomněl zeptat na jeho pocity při předávání medaile Za zásluhy III. stupně z rukou prezidenta Václava Klause v roce 2006 a dozvěděli jsme se, že svoji poslední medaili obdržel v roce 2011 v Litvě.

Jako dárek od autora jsme obdrželi drobnou litografii. Z účastníků večera rád připomínám pana Ctibora Morávka, kterému je 93 let a je v současnosti naším nejstarším členem podle data narození (11. 2. 1919) a druhým nejstarším podle vstupu do SSPE (1943) za Mirko Riedlem, který je členem SSPE již od roku 1942 a je mu 91 let.

Jan Langhammer

VÝSTAVA BOHUSLAVA REYNKA V DOMĚ U KAMENNÉHO ZVONU

Hojně navštěvovaná výstava překladatele, básníka, malíře a grafika Bohuslava Reynka (1892-1971) v Domě U Kamenného zvonu v Praze na Staroměstském náměstí trvala od 23. 11. 2011 do 29. 1. 2012. Byla magnetem pro mladé i starší návštěvníky, které přenášela ze strohé současné reality do světa souznění hluboce věřícího člověka-umělce s přírodou a s Bohem. Své duchovní poselství často vyjadřoval B. Reynek v grafické technice suché jehly, kde mu stačily malé kovové destičky a ostrá jehla v držátku pro vyjádření základních životních a duchovních hodnot. Vytvářel skromnými prostředky velké umění.

Svémi překlady z francouzštiny a němčiny a svojí vlastní básnickou tvorbou sebevědomě vstoupil do moderní literatury a umění v nově vzniklé Československé republice a ve spolupráci s Josefem Čapkem, Vlastislavem Hofmanem a Josefem Florianem vznikaly umělecky cenné knihy.

Do Francie jej v roce 1923 přivedly překlady básní Suzanne Renaudové, se kterou se seznámil a v roce 1926 oženil. Žil pak střídavě s rodinou, která se rozrostla o dva syny (nar. 1928 a 1929) ve Francii v Provinci a na statku v Petrkově. Obě místa jej inspirovala ke kresbám a ke grafické tvorbě.

Na výstavě promítaný jediný zachovaný filmový dokumentární snímek z roku 1969 zachytil názory B. Reynka na život, umění, přírodu a víru v Boha. Expozice Grafikův stůl evokovala autorovu grafickou dílnu – satinýrka B3 firmy Mrázek, grafické desky a jejich otisky, rycí jehly.

Grafickou tvorbu řadil B. Reynek do cyklů: Don Quijote, Job, Sníh, vydávaných v malém počtu výtisků. Ale také jeho volné grafické listy zobrazují pouze něko-

Bohuslav Reynek, C4+M

lik pro něho přitažlivých témat: narození Krista, ukřižování Krista, domácí zvířata a přírodu (v Petrkově či v Provinci).

Zajímavá byla ukázka skleněných desek a snímků v technice cliché-verre v odlišném pojetí, kdy kresba na desce není vytvářena odrýváním vyvolané černé fotocitlivé vrstvy, ale nanášením barev a jejich následným vyrýváním, takže po osvětlení vzniká tónovaný obraz s konturami.

Reynkovy grafické tisky jsou až na výjimky tmavé, a snad proto pro oživení tisků používal autor často přídatný barevný monotyp nebo tisky ručně koloroval.

K výstavě byla vydána rozsáhlá publikace s názvem Bohuslav Reynek, kterou vydala Galerie hlavního města Prahy ve spolupráci s Arbor vitae a je v prodeji za 1190 Kč v knihkupectví v Domě U Kamenného zvonu. Připomeňme, že obdobně rozsáhlá výstava B. Reynka, kterou připravil Památník národního písemnictví, se konala v roce 2002 v Praze v letohrádku Hvězda a následně v Nîmes ve Francii a další výstava grafiky B. Reynka z fondů PNP byla uspořádána v Nové síni v Chrudimi na přelomu let 2007 a 2008 a v Malé výstavní síni PNP v Praze na Strahově.

Jan Langhammer

PETR DILLINGER V GALERII JIŘÍHO TRNKY V PLZNI

Výstava malířské a grafické tvorby Petra Dillingera byla zahájena 11. ledna a trvala do 4. února 2012. Celou výstavu připravil s velkou pečlivostí za pomoci pracovníků galerie syn autora Ivan Dillinger. V Galerii Jiřího Trnky byly vystaveny malby, kresby a drobné sochařské práce. Druhá část výstavy byla umístěna ve 2. patře plzeňské radnice, tedy v sousedství galerie. Zde byly vystaveny grafické práce, knižní ilustrace, exlibris a novoročenky.

Petr Dillinger se narodil 17. září 1899 v Českém Dubu a zemřel 24. dubna 1954 v Praze. Rod Dillingerů pochází ze Šumavy. Byl žákem prof. F. Kysely, M. Pirnera a M. Švabinského. Působil jako profesor na Škole uměleckých řemesel v Brně a po 2. světové válce na Státní grafické škole v Praze.

Vystavené oleje dobře dokládají směřování autorovy tvorby jak k zobrazování ženy (portréty, akty), tak k zobrazování krajiny (údolí Vltavy, Sázavy, pražské zahrady, Sv. Jan pod Skalou a další).

Všechny obrazy, kresby a grafika vyzařují klid, melancholii a jemnou krásu, která nás odvádí od surové skutečnosti do romantického snu, kde vládnu dobré víly, ochránkyně české krajiny a spravedlivých lidí.

Petr Dillinger, X2/2, 1942

V radnici byly vystaveny volné grafické listy v grafických technikách dřevorytu, linorytu a litografie, včetně těch, které přinesly autorovi ocenění (Schody). Byly zde ilustrace k Donu Quijotovi, k Prostým motivům J. Nerudy, k Babičce B. Němcové a mnohé další. Ukázky grafických cyklů Břehy, Lobkovická zahrada, Malostranské zahrady a X. lineorytů Petra Dillingera byly vystaveny společně s jejich tiskovými deskami pro přiblížení grafických technik návštěvníkovi. Samostatné panely byly věnovány exlibris a novoročenkám.

Byla to jedna z dalších výstav, které každoročně pořádá syn autora a náš člen Ivan Dillinger, jenž pečlivě dokumentuje celou uměleckou činnost svého otce.

Jan Langhammer

JUBILANTI HOLLARU 2012

Letošní jubilanti, členové SČUG Hollar, se představili na tradiční zahajovací výstavě v Galerii Hollar zahájené 4. 1. 2012 Vladimírem Suchánkem a s úvodním slovem dr. Blanky Stehlíkové. Na housle zahrál Jaroslav Svěcený.

Kulaté a půlkulaté jubileum slaví letos 31 členů Hollaru. Z věkového hlediska zarazí malý počet mladších jubilantů ve věku 50 a 55 let (celkem 3). Mezi jubilanty jsou rovněž významní tvůrci exlibris: Karel Beneš, Kateřina Černá, Karel Demel, Jan Kavan, Jiří Slíva, Ladislav Kuklík, Marie M. Šechtlová, Jiří Brázda, Alena Laufrová, Markéta Králová a Igor Piačka.

Jiří Brázda zde vystavil soubor exlibris Sedm smrtelných hříchů, který vydal náš spolek v roce 2010. Mě osobně zaujaly následující grafiky: litografie Karla Beneše Bakchus, kombinované techniky Karla Demela H. Berlioz, barevné litografie ročních dob Josefa Palečka, krajiny Markéty Králové, figurální dřevořezy Jana Šafránka, lepty Jana Kavana Šest fragmentů osudu, dřevořezy Jiřího Altmanna a grafiky Jana Hladíka.

Jan Langhammer

OTTMAR PREMSTALLER OSLAVIL PĚTAOSMDESÁTINY

Koncem ledna oslavil 85. narozeniny pan Ottmar Premstaller, člen Rakouské exlibristické společnosti. Všichni kdo ho na sjezdech poznali, u nás či v cizině, mají jistě před očima mírného, věčně usměvavého výtvarníka a sběratele. Zaměstnáním zvěrolékař, duší výtvarník, který se věnoval výtvarnému umění ve třech různých směrech: vlastní tvorbě drobné grafiky, bibliofilii a sbírání exlibris. Jen soupis jeho prací čítá více než 1200 grafických listů. Připočteme-li k tomu knihy vydané v jeho nakladatelství St. Georgs-Press, časopis ÖEG Mitteilungen Nr.2 z roku 2010 uvádí na 200 tisků, uvědomíme si kolik sil a námahy věnoval výtvarnému umění. Sbíráni exlibris přivedlo O. Premstallera ke spolupráci s muzeem Bartlhaus, které se jeho zásluhou stalo centrem grafického umění v Rakousku. Obliba O. Premstallera mezi ostatními výtvarníky dokazuje též 500 grafických listů, které byly pro něj vytvořeny. Celá řada z nich i od českých výtvarníků. V letech 1993–2001 byl O. Premstaller předsedou

Rakouské exlibristické společnosti a redaktorem její ročenky. Pevné zdraví a hodně elánu do jeho další tvůrčí činnosti přeje za všechny členy SSPE

předseda Karel Urban.

SBĚRATEL A UMĚLECKÝ TISKAŘ ZDENĚK SKÁLA

Významné životní jubileum oslavil můj přítel, sběratel exlibris a umělecký tiskař Zdeněk Skála (*22. 1. 1952). Seznámili jsme se před lety ještě v Klubu přátel výtvarného umění při schůzkách sekce grafiky, které svolával pan Jaroslav Loučím do Západočeské galerie v Plzni. Z plzeňských sběratelů se schůzek zúčastňovali: básník Josef Hrubý, manželé Vlasta a Ladislav Opatrní, Karel Hejný z Rokycan, Marcel Votlučka, dr. Václav Heřman a grafik Milan Bauer. Moc jsem toho tehdy na výměnu neměl, ale našel jsem zde povzbuzení ke sběratelské činnosti a nové přátele. Mohli jsme pak uspořádat mnoho výstav ve vědecké knihovně v Plzni a později také ve výstavní síni zámku Kozel, jejichž kurátorem je Zdeněk Skála, jenž tak navázal na předchozí činnost pana Josefa Hrubého. Mimo svoji sběratelskou činnost se Zdeněk Skála s úspěchem věnuje uměleckému tisku z hloubky. Výsledky jeho práce jsou pozoruhodné a oceňované výtvarníky. Mimo exlibris tiskl rovněž několik gratulačních grafik pro naše jubilanty a přílohu ke sborníku.

Zdeňku, přeskočil jsi šedesátku, aniž jsi ji zatím zaznamenal. Těšíme se na další výstavy na Kozlu a na Tvé nové tisky.

Jan Langhammer

ZEMŘEL ING. LUDĚK RUBÁŠ

Čestný člen našeho spolku a dlouholetý člen výboru ve funkci pokladníka Ing.

Ing. L. Rubáš na valné hromadě 2008

Luděk Rubáš zemřel 30. ledna 2012. Jistě není nikdo v našem spolku, kdo by nepocítil vliv jeho neutuchající dobrovolné činnosti pro spolek a jeho členy. Nikdy neznal slova: to nejde, to musí počkat, to je zbytečné a vždy jsme očekávali, jaksi samozřejmě, že to náš kolega a přítel Luděk Rubáš zařídí k naší spokojenosti. Byl naprosto suverénní ve věcech hospodaření spolku, zastánce hospodárné činnosti a vyrovnaného rozpočtu, aniž bychom čerpali z rezerv spolku. Hospodaření se mu dařilo udržet, přes různé výstřelky nás, členů výboru, na úrovni, která zaručuje dobrý výhled i do dalších let.

Nezapomenutelné, co do přírůstků našich sbírek, je jeho dlouholeté pořádání písemných aukcí, ve kterých se přesunuly tisíce exlibris ze zanikajících sbírek do sbírek

začínajících „zelenáčů“ i zkušených sběratelů. Byl vyznavačem krásy a půvabu grafické tvorby, tj. grafiky kde se snoubí umělecké mistrovství s náměty, které přinášejí radost, povzbuzení a odpoutání od často šeredné a surové skutečnosti. Miloval grafiku Ludmily Jiřincové, Jiřího Švengsbíra, Karla Demela, Jindřicha Pilečka a Evy Haškové. Jeho sarkastickému náhledu na lidské hemžení odpovídala záliba ve sbírání námětů s Donem Quijotem a Sanchou Panzem. Pro výměnu měl několik desítek exlibris na své jméno od vynikajících českých grafiků. Vše řešil s úsměvem a diplomatickou elegancí.

V posledních letech si často stěžoval na bolesti a nespavost, ale navenek nedával mnoho znát. Pracoval pro spolek, staral se o dům v Havlíčkově Brodě a všichni jsme věřili tomu, že je nesmrtelný, protože byl nenahraditelný. Poslední výborové schůze se zúčastnil 10. listopadu 2011. Jeho úmrtím se uzavřela další kapitola v našem spolkovém životě.

Ing. Luděk Rubáš se narodil 17. června 1925 v Praze. Do SSPE vstoupil v roce 1984 a v roce 1998 se stal čestným členem.

Čest jeho památce.

Výbor SSPE

STATISTICKÉ ÚDAJE O ČLENECH SSPE K 1. 1. 2012

Individuálních členů je 413 (380 z Česka, 9 ze Slovenska a 24 z ostatních zemí). Spolek má 16 čestných členů. Členy spolku je 75 výtvarníků.

Průměrný dovršený věk členů v roce 2011 byl 63,2 let (19-30 let 8, 31-40 let 18, 41-50 let 45, 51-60 let 104, 61-70 let 105, 71-80 let 91, 81-90 let 38 a 91-92 let 4). Průměrný věk se oproti předchozímu roku mírně zvýšil.

K 31. 12. 2011 bylo zrušeno členství 6 členů pro nezaplacení členských příspěvků. Na základě vlastní žádosti bylo zrušeno členství 14 členů.

V roce 2011 zemřelo sedm našich členů: Ing. Ladislav Brabenec z Pardubic, JUDr. Mgr. Vratislav Janda z Loun, akademická malířka Božena Kjulleněnová z Třebíče, Ludmila Ladýřová z Pardubic, Jindřich Novák z Prahy, Ing. Jan Pinc z Prahy a Raimund Zbořil z Vyškova.

V průběhu roku 2011 do spolku vstoupilo 17 nových členů a k 1. 1. 2012 další 4 členové.

Rozdělení individuálních členů podle měst (4 a více členů): Bratislava 7, Brno 12, Hluboká nad Vltavou 4, Hradec Králové 11, Chrudim 5, Karlovy Vary 4, Kladno 6, Liberec 7, Milevsko 4, Moravská Třebová 9, Olomouc 7, Opava 4, Ostrava 8, Pardubice 8, Plzeň 7, Praha 127, Prostějov 6, Přerov 7, Trutnov 4, Týn nad Vltavou 5 a Uherské Hradiště 5.

Kolektivních členů je 32; 19 českých a 13 z ciziny (19 platících a 13 za reciproční výměnu časopisů).

Členská evidence je vedena na základě informací od členů SSPE nebo jejich rodinných příslušníků. Součástí evidence jsou rovněž členská čísla a adresy členů pro rozesílání tiskovin a písemný styk. Správné adresy členů jsou důležité pro bezchybné doručování zásilek. Zejména musí být správné poštovní směrovací číslo a název poš-

ty včetně jejího čísla. Pro rozesílání informací shromažďujeme E-mail adresy členů, prosíme o jejich změny a doplňování.

Při dovršení 50, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95 a 100 let věku zasílá výbor SSPE jubilantům blahopřání s hodnotným grafickým listem.

Členskou evidenci komplikují pozdní platby členských příspěvků. Žádáme všechny členy, aby členský příspěvek uhradili nejpozději do poloviny roku 2012.

Jan Langhammer

PUBLIKACE

MAGDALENA RYCHLÍKOVÁ: ŽIVOTNÍ ANABÁZE JEDNOHO KRAJANA. Ludvík Feigl – Čech známý neznámý

Knihu vydalo Národní muzeum v Praze v roce 2011, počet stran 118, náklad 200 výtisků, velikost 23x18 cm. Kniha popisuje život Ludvíka Feigla, narozeného 24. 12.

Ludwik Tyrowicz, X2

1861 v Táboře, který prožil padesát let svého života ve Lvově jako obchodník se zaměřením na grafický obor a byl současně organizátorem českého krajanského života ve Lvově a zaníceným etnografem. L. Feigl je např. autorem dvoudílné knihy *Sto let českého života ve Lvově*, kterou vydala Česká beseda ve Lvově v letech 1924 a 1925.

Kniha M. Rychlíkové je bohatě doplněna seznamy literatury, rejstříky, mapkami Haliče v souvislosti se státními uspořádáními, rodokmeny, a zejména reprodukcemi dobových fotografií, dopisů a dokumentů. Ludvík Feigl zemřel v Praze 4. 2. 1942 těsně před deportací do nacistického koncentračního tábora.

Mezi exlibris ze sbírky B. Beneše Buchlovana, jejíž podstatná část v počtu několika tisíc je deponována ve sbírkách knihovny Náprstkova muzea v Praze, jsou rovněž čtyři folkloristická exlibris na jméno Ludvík Feigl. Prvé z nich s pohledy na města Tábor a Lvov nese legendu *Ex collectione Ludvik Feigl* a bylo vytvořeno v roce 1910 Rudolfem Mekickim (1867-1942) ve Lvově. Od téhož autora je také druhé z roku 1918 s lidovým džbánem a legendou *Ex libris Ludovici Feigl*. Třetí, zřejmě dřevorytové, vytvořil Ludwik Tyrowicz (1901-1958) s námětem krojovaného Hucula a legendou *Ex libris*

Ludwika Feigla. Čtvrté s námětem tančícího páru Huculů není signováno a nese legendu *Ex libris Ludovici Feigl*. Všechna čtyři exlibris jsou v knize reprodukována. Archiv České besedy ve Lvově je uložen v krajanském oddělení Náprstkova muzea v Praze.

EXLIBRIS AUS DER SAMMLUNG PAUL HEINECKE

Publikace obsahuje soupis vybraných 2233 exlibris ze sbírky Paula Heinickeho s popisem a částečně i zobrazením a stručnými údaji o výtvarnících. Vydalo Muzeum Schloß Burgk v roce 2007. Texty napsali Sabine Schemmrich a Lothar Sommer. Náklad 250 výtisků. ISBN 3-86103-039-X. Rozměry 20x28 cm, 120 stran.

Paul Heinicke (1874-1965) byl přítelem malíře a grafika Josefa Hodka a byl v kontaktu s mnoha českými grafiky, takže téměř třetina (707 kusů) popsaných exlibris pochází z Československa. Muzeum Schloß Burgk se zabývá sbíráním, uchováváním, rozšiřováním, výzkumem a vystavováním exlibris. Vlastní 75 000 listů a vzniklo v roce 1981 v tehdejší NDR.

Publikace je dobrou příručkou pro zjišťování základních dat autorů exlibris z první poloviny 20. století a pro určování exlibris porovnáním s údaji v publikaci. Autoři se bohužel nevyhnuli nepřesnostem, chybám a neúplnostem údajů, jak je patrné při pečlivém prostudování československých exlibris. Škoda, spolupráce by zde byla na místě. Zarazí také změněné jméno na titulu: Heinecke místo správného Heinicke. Další zastoupené země jsou: Belgie, Německo, Francie, Velká Británie, Itálie, Jugoslávie, Nizozemsko, Rakousko, Polsko, Rusko, Španělsko, Maďarsko a USA.

Josef Hodek, X2, 1942

FRANTIŠEK HALAS: MLADÉ ŽENY

Báseň Františka Halase Mladé ženy vydal a grafiku Jaroslava Dajče vytiskl Josef Vinklát v roce 2010. Náklad 40 výtisků v grafické úpravě J. Martince ml. vytiskla Tiskárna AG TYP v Kostelci nad Orlicí.

Báseň Františka Halase (1901-1949) Mladé ženy, opěvující postupně bříska, ňadra, prsty, klíny a zadničky mladých žen, vyšla poprvé v roce 1945 jako bibliofilský tisk.

Lgh

ČASOPISY

Exlibriswereld č. 4/2011, Nederlandse Vereniging voor Exlibris en andere Kleingrafiek

Toon Wegner a Diana Courtová jsou sběrateli a tvůrci příležitostné grafiky. A. J. Vervoorn napsal knihu Het Nederlands Strendrukmuuseum o nizozemském muzeu litografie, které sídlí ve městě Valkenswaard. Muzeum Coda Apeldoorn vystavilo malířskou, grafickou a návrhářskou tvorbu Gustava van de Wall Perného (1877-1913); k výstavě byla vydána publikace. Engeliën Reitsma-Valença (1889-1981) holandská grafička se věnovala tvorbě známek, exlibris, knižním obálkám a volné grafice. Malíř

a grafik Cor Dik (1906-1975) je připomenut v článku L. Hermkense. Manuel Kurper-shoek (*1952), holandský kreslíř a grafik, vydal knihu kreseb Chiméry; vytváří rovněž příležitostnou grafiku.

Přílohou časopisu je brožura Nederland op het exlibris (Nizozemsko na exlibris), kterou napsal Jos van Waterschoot; mezi reprodukovanými exlibris je jediné z Česka od K. Beneše v kapitole Tulipány.

KISGRAFIKA, 2011/4

Zemřel Zoltán Király (1933-2011), básník, překladatel, kulturní pracovník a sběratel exlibris a drobné grafiky. K. Tóthová sleduje ve svém článku dějiny exlibris od 16. století v souvislosti s výzkumem kulturních dějin; článek bude pokračovat v dalších číslech časopisu. Dr. István Lenkey, spisovatel, sběratel exlibris, pořadatel výstav, bibliograf a lokální historik oslavil 70. narozeniny. Zemřel grafik a pedagog Huba Bálványos (1938-2011). Károly Várkonyi (1910-2010) měl vzpomínkovou výstavu grafiky v Debrecínu.

L'EX-LIBRIS français, N° 260 & 261, 2011

Převážná část časopisu je věnována historickým francouzským exlibris z XV. a XVI. století. Jednotlivé kapitoly jsou abecedně členěny podle příjmení autorů a obsahují údaje o autoru, seznam vytvořených exlibris a příslušnou literaturu; celkem je představeno 54 autorů s reprodukcemi exlibris. Edgar Chahine (1874-1947), grafik arménského původu, tvořil rovněž exlibris technikou suché jehly. V úvodu časopisu je reprodukována novoročenka od P. Hlavatého pro rodinu Chassaing.

Mitteilungen der Deutschen Exlibris-Gesellschaft č. 3/2011

H. Neumaier svůj článek věnoval zobrazování ptáka marabu na knižních značkách. Heinrich Vogeler, německý malíř, grafik, architekt, pedagog, spisovatel a socialista (*1872 Brémy, †1942 v Kazachstánu), vytvořil v letech 1896 až 1923 přibližně 120 exlibris; z roku 1910 je secesní exlibris, jehož majitelkou byla Sophie Charlotte Prinzessin Eitel Friedrich von Preußen. M. Gryksa připravuje malou publikaci o K. J. Obrátilovi, známém sběrateli a rovněž tvůrci exlibris, spisovateli a sběrateli erotické literatury a lidové erotické slovesnosti, a prosí o spolupráci; ve svém článku upozornil na souvislost exlibris K. J. Obrátila se zobrazením polekané dívky s podobným obrázkem na titulní straně amerického časopisu Film Fun z roku 1937; autorem obou kreseb byl E. Bolles. Dr. Joseph Klüber (1873-1936), německý psychoterapeut, byl sběratelem exlibris a novoročenek a rovněž bibliofilem. Je představena Maria Noblé (*1981), rozená Shchukina, ruská výtvarnice, tvořící exlibris od roku 2002 v technice leptu (někdy v kombinaci s akvatintou). ÖEG vydala publikaci o výtvarníkovi prof. Werneru Pfeilerovi, který vytvořil 206 poštovních známek, 100 příležitostných razítek a 136 exlibris, k jeho loňským 70. narozeninám. Mezi reprodukovanými exlibris v časopisu je jediné české od K. Vítečkové pro Susi Kalt.

Mitteilungen der Österreichischen Exlibris-Gesellschaft, č. 3/2011

Prof. Hermann Maurer (*1941), matematik, počítačový průkopník a informatik, založil elektronický Österreich-Lexikon, obsahující rozsáhlé vědomosti týkající se Rakouska, který je volně přístupný na internetu (www.austria-lexikon.at). Na jeho jméno vytvořil K. F. Stock linorytové exlibris se znakem Rakouska (Ostarrichi) a zkratkou AEIOU, jejíž původní význam je přičítán císaři Friedrichu III. O. Premstaller

připomenul 20. výročí úmrtí grafika Hanse Ranzoniho (1896-1991). Z pozůstalosti Emila Wehleho (1856-1925), pocházejícího z Prahy, získalo Wien Museum 250 exlibris z let 1900 až 1920. Článkem je připomenuta výtvarnice Maria Bauer-Klimbacher. Jsou zveřejněny výsledky jednání valné hromady ÖEG ve Steyru z 1. 10. 2011.

SELC-EXPRESS, Nr. 86/2011

SELC vydal ilustrovaný soupis 61 exlibris Arnolda Oechsline (1885-1969). Ve 20. letech 20. století vytvořila Mathilde Ade deset exlibris na jména svých oblíbených básníků, mezi nimiž byl také německý básník a spisovatel Victor von Scheffel (1826-1886). Lill Tschudi (1911-2004), švýcarská umělkyně, tvořila exlibris v technice linorytu a Maria Marta Cunz (1876-1961), žijící v St. Gallen, vynikala tvorbou barevných dřevorytů v japonském stylu; tvořila rovněž exlibris. Cuno Amiet (1868-1961), malíř a grafik, vytvořil exlibris pro průmyslníka Oskara Millera (1862-1934), mecenáše a sběratele výtvarných děl. Jediné exlibris, které vytvořil Paul Klee (1879-1940) vzniklo před 100 lety a zobrazuje Fausta s Mefistem. Max Bucherer (1883-1974), malíř, grafik a pedagog ve Švýcarsku, vytvořil dřevorytové exlibris pro malířku a zpěvačku Minnu Tube (1881-1961). O sobě a své grafické práci informuje Peter Israel (*1951 Ebersbach v Horní Lužici).

Lgh

VÝSTAVY

Zámek Kozel u Plzně

duben až červen – **Jindřich Krátký** – Kresby z cest
červenec až říjen – **Karel Šafář** – Kresby a grafika

Kavárna - vinárna Ateliér, Trojanova 309. Kladno-Kročehlavy

K 100. výročí narození **Ludmily Jiřincové** budou vystaveny grafické listy ze sbírky Zdeňka Šímy. Vernisáž se koná ve čtvrtek 5. dubna 2012 v 18 hod. Rezervace míst na vernisáž je možná na tel. 312 682 803 nebo 736 746 972 u pana Jiřího Pergla. V průběhu dubna bude výstava přístupná v úterý až pátek od 15 do 22 hodin a v sobotu od 17 do 22 hodin.

Galerie U lávky, Povltavská 42/31, Praha-Troja

Eva Hašková – Vivat grafika

8. března až 6. května 2012, otevřeno ve všední dny od 13 do 17 hodin a v sobotu a v neděli od 10 do 18 hodin. Autobusové spojení linkou 112 do zastávky Kovárna a pak dolů k řece.

Redakce

Z INTERNETU

Na stránce <http://www.trutnovinky.cz/index.php?gid=25729> naleznete odpovědi (sběratelské vyznání) našeho člena Pavla Janaty, filatelisty a sběratele exlibris z Trutnova na otázky redaktora těchto elektronických novin.

Redakce

POZVÁNKA NA VÝMĚNNÝ DEN

Výbor SSPE zve všechny členy a jejich přátele na VÝMĚNNÝ DEN, který se bude konat v sobotu **19. května 2012** od 8 do 13 hodin v hotelu POPULUS, U staré cihelny 2182/11, 130 00 Praha 3 – Žižkov.

Spojení městskou dopravou: autobusem 133 ze stanice metra B a C Florenc do stanice Malešická nebo autobusem 124 ze stanice metra A Želivského do stanice Malešická.

Vážené členky, vážení členové, přijměte toto srdečné pozvání a dopřejte si setkání s přáteli a obohacení sbírek při výměně exlibris.

Výbor SSPE

Seznam příloh:

Obsah Knižní značky 2011. Pozvánka na sjezd v Plzni.

KNIŽNÍ ZNAČKA číslo 1/2012

Redaktor: Ing. Jan Langhammer, CSc.,

Ke Kukačce 797/19, 312 00 Plzeň 12, e-mail: langhammer.jan@o2active.cz.

Redakční kruh: Ing. Milan Humplík, doc. RNDr. Josef Chalupský a Aleš Nevečeřal.

Jazyková korektura: René Keller.

Předseda SSPE: Karel Urban, Na Vyhlídce 291, 252 06 Davle.

Název časopisu a logo na poslední straně: akademický malíř Miroslav Houra.

Vydává: Spolek sběratelů a přátel exlibris v Praze, P. O. BOX 645,
111 21 Praha 1. Číslo účtu: 87951/0300.

Pro zasílání plateb ze zahraničí platí pro číslo účtu vedeného v euro:

SWIFT/BIC: CEKOCZPP, IBAN: CZ02 0300 0000 0002 3224 2690.

ISSN 1211- 3840. Číslo registrace MK ČR E 11475.

Počítačová sazba, grafická úprava a zlom: Ing. Jan Langhammer, CSc.

Tisk: Miroslav Kratochvíl, Ke Skomelnu 398, 338 28 Radnice. Náklad 550 výtisků.

Rozesílá Postservis Praha.

Webové stránky: www.sspe.cz.

Toto číslo vyšlo 31. 3. 2012. Redakční uzávěrka příštího vydání je 31. 5. 2012.